

MYSTIEK

21 april 1972

Goedenavond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar. Denkt dus zelf na vooral over de punten die u intrigeren en u komt mogelijk een stapje verder. Ons programma eist voor heden een meer geestelijk onderwerp. Daarom zou ik met u wat willen filosoferen over:

MYSTIEK

Vele mensen krijgen, wanneer zij het woord mystiek horen, een eigenaardig kriebelend gevoel in de voetzolen en voelen zich opeens zweverig. Zij hebben het gevoel dat mystiek je van de werkelijkheid afbrengt. Toch zullen anderen wel verschillende mogelijkheden bestudeerd hebben om tot mystieke belevingen te komen. Maar wat het werkelijk inhoudt, daar komen zij niet achter. Overigens geldt dit niet weten wat het in feite is ook voor vele mensen die wel zelf reeds een dergelijke belevenis hebben meegemaakt: Zij zijn mogelijk op reis geweest in zichzelf of hebben ergens of hebben eens ergens het verwarrende kleurenbeeld van de kosmos zich op zien lossen. Maar indien je hen vraagt wat dit werkelijk is, werkelijk voor hen betekent, zo kunnen zij dit niet zeggen. Het blijft alleen een emotie. Misschien dat juist om dit laatste de mystiek de laatste tijd weer meer 'in' is. Want in een wereld waarin mensen opgestapeld worden in betonnen mensen-parkeergarages en waar de straten niet langer door bomen omzoomd worden, maar slechts door lange rijen veelkleurig en roestig blik, komt voor de mensen op een gegeven ogenblik een gevoel van machteloosheid en doelloosheid alles overheersen. Men leeft in een wereld waarin niemand tijd heeft voor een ander, een wereld waarin men steeds meer een gevoel van leegte beleeft juist in alle bedrijvigheid. De mystiek schijnt echter weer inhoud en zin aan het bestaan te geven.

Er zijn heel wat mogelijkheden om dit onderwerp nader te bezien, maar met uw toestemming geef ik er de voorkeur aan de zaak eenvoudig aan te pakken en me eenvoudig af te vragen, wat mystiek en mystieke beleving eigenlijk zijn.

De mens heeft in zich vele afgesloten kamers van het bewustzijn. Onder bepaalde omstandigheden breken die open en kunnen worden betreden. Dan ontstaat een soort gedroomde werkelijkheid, die echter meer logische samenhangen pleegt te bevatten en heel wat bewuster wordt ondergaan dan de normale droom. Er zijn heel wat mensen die niet verder komen, maar steeds weer bij hun persoonlijke inhouden stil blijven staan en dit de ware mystieke beleving noemen. Er moet echter een ogenblik mogelijk zijn dat wij verder kunnen komen dan ons eigen bestaan, of dit nu geestelijk is of zuiver stoffelijk. Wij kennen altijd weer een grens, een grens, waarachter onze middelen van uitdrukking en waarneming niet gelden. Toch hebben wij het gevoel dat achter die horizon ergens een werkelijkheid op ons wacht, die veel meer inhoud zal geven aan ons bestaan. Of wij dit nu uitdrukken in de termen van bijvoorbeeld: Jezus leeft, in termen van boeddhisme of middels yoga, transcendente meditatievormen, is verder niet van belang.

Belangrijk is, dat wij het bestaan van de grens aanvoelen en ons gedreven voelen die te overschrijden. Waarom? Wel, zelfs de grootste materialist die niet in een God gelooft en niet zegt te geloven in een voortbestaan na de dood, heeft de behoefte iets te zijn, werkelijk iets te betekenen. Die betekenis kun je niet alleen en niet alleen in jezelf proberen te vinden. In het genoemde geval tracht men deze dan te vinden door projectie van het Ik op het nageslacht, de kinderen die men voortbrengt, of door het zoeken naar vereenzelviging met het geheel of bepaalde delen van de maatschappij, waarin men leeft.

Zeker is wel dat ieder mens in zijn leven ogenblikken kent waarop hij verlangt zijn bestaan te continueren op een hoger vlak en met meer persoonlijke belangrijkheid dan normaal. Wat wel een eerste punt van belang mag genoemd worden. Mensen zoeken naar betekenis van hun bestaan en zoeken op welke wijze dan ook een gevoel van continuïteit te gewinnen. Men zoekt, een vorm van geluk te vinden die anders is dan de zuiver stoffelijke, waarvan je toch altijd weer een kater overhoudt.

Haast automatisch gaat de mens dan allereerst de richting uit van een droomwereld. Ook idealen, idealisme berusten in feite op niets anders dan dromen. Het is gebaseerd op een je iets voorstellen wat er niet is en wat er waarschijnlijk ook nooit zo zal kunnen komen, als jij het je voorstelt. De mens probeert naar die dromen toe te leven en deze waar te maken, maar wordt steeds weer gefrustreerd. In de mystiek beleef je echter een dergelijke droomwereld als een werkelijkheid. Zolang het daarbij blijft: dromen waarbij je jezelf nog steeds als middelpunt, als belangrijkste wezen beschouwt, kom je niet veel verder. Dan blijft het bij een voortdurende herhaling van een soort verrukking die zelfs verslavend kan werken, maar altijd weer je doet terugkeren tot een confrontatie met een voor jou dode wereld, waaraan al die tinteling en al dat licht van de droom ontbreekt.

Soms kom je - ofschoon de basis nog steeds een soort dromen is waarin factoren van het eigen bewustzijn een grote rol spelen - toch een stapje verder: je maakt je los van het zelf. Het is dan of je, als een onzichtbare waarnemer, ergens boven de wereld zweeft. Je ziet de mensen, ziet jezelf en mogelijk ook geestelijke werelden. Het wordt een schouwspel dat je van je werkelijkheid schijnt te willen vervreemden, zodat je je steeds verder terugtrekt. Maar je kijkt nog steeds naar die wereld, jezelf, kortom, je kijkt nog steeds naar beneden. Tot op een gegeven ogenblik dat heden door de genomen afstand zo compact en daardoor zonder werkelijk belang is geworden, dat je je afvraagt: wat is er nog anders dan dit? Dan draai je je om en ontdek je dat er ook een grote werkelijkheid rond en boven je bestaat. Dit is een werkelijkheid die je menselijk niet kunt omschrijven of uitdrukken, maar die je toch ervaart als een soort weerspiegeling van hetgeen je zo even nog beneden je meende te zien. Dat resulteert dan in die enorme flits van Licht, die innerlijke verlichting, die manifestatie van de kosmos, waar je in feite toch naar gestreefd hebt.

Afstand nemen van jezelf. Je kunt naar ik meen nooit werkelijk iets van mystieke betekenis bereiken, wanneer je gebonden blijft aan jezelf. Want dan beperk je je mogelijkheden zowel als je beleving van jezelf. Op het ogenblik dat je de begrenzingen uit het oog verliest en niet meer bewust een mens, een geest bent, maar je voelt als deel van de mensen en geesten, dat je opgaat in het andere, dan vloeit daaruit zoveel kracht, nieuwe ervaring en indrukken naar je toe, dat je het niet meer verwerken kunt. Mentaal blijft het resultaat dan ook beperkt tot een soort tintelend geluksgevoel, mogelijk ook een gevoel van kracht. Vreemd genoeg blijkt je later uit dit beleven allerhande associatiemogelijkheden te putten, die je tot dan niet in jezelf had erkend. Wat naar ik meen een tweede punt van belang is.

Associaties die je niet hebt erkend in jezelf. De vraag zou kunnen zijn of die mogelijkheid tot associëren, hoewel niet beseft, er dan reeds is geweest of voordien geheel niet aanwezig was. Bij vele systemen die deze belevingen zoeken te bereiken, pleegt men zelfs te stellen dat in de beleving de geest geheel vernieuwd wordt. Ik meen niet dat dit waar is, zeker niet wanneer onder geest, zoals in vele gevallen uit de benadering daarvan blijkt, mede het mentale gebied en het onderbewustzijn worden begrepen. Wat ik wel meen is dat wij in onszelf een aantal vastgeroeste gedachtenspoortjes, zich steeds weer herhalende associatiereeksen dragen. Ik meen dat het veel voor zal komen dat men deze vaste denksporen door de shock van het innerlijk leven verliest. Wij hebben dan nog steeds dezelfde materialen voor ons denken, beleven, redeneren, maar de combinaties die wij uit het geheel kunnen vormen zijn anders geworden, meer gevarieerd en daardoor ook meer in overeenstemming vaak met de werkelijkheid waarin wij leven. Dit blijkt voornamelijk uit onze reactie op toestanden en feiten.

Mystiek blijkt dus niet alleen maar iets te zijn wat je geestelijk beleeft of ondergaat, maar ook iets wat je in je gehele verhouding tot de wereld en zelfs je beoordeling van jezelf ondergaat, zodat je wereldbeeld daardoor verandert.

Het is a.h.w. een herontdekken van het bestaan. Dit brengt vele mensen ertoe bang te zijn voor de resultaten. Ik ken zelfs mensen, die menen dat bepaalde vormen van mystiek hen wel eens los zouden kunnen maken van hun God.

Dit is niet zo vreemd als het klinkt. Realiseer u dat de meeste mensen hebben gedacht en mogelijk nog velen nu denken, dat het leven voor de mens zoiets is als het uitgelaten worden door een mens voor de hond: netjes voortgaan aan de lijn en vooral niet weglopen of te vervelend overal snuffelen. De mysticus maakt zich juist los, wel niet van God, maar wel van de vaste lijn die, wanneer men haar nader beschouwt, geheel niet van God stamt, maar door de mensen zelf werd geschapen. Dit betekent wel niet, dat hierdoor de wereld, het leven, voor hem opeens veranderd zijn, maar het houdt wel in dat hij hierdoor zijn mogelijkheden in leven en wereld voor zichzelf verandert.

Wij zijn al te vaak geneigd alles wat wij in onze al dan niet kosmische mystieke ervaringen opdoen, zonder meer en één, twee, drie, toe te passen in onze eigen wereld. Het resultaat is over het algemeen nul. Want men gaat ervan uit dat de beleving meer werkelijk is dan het leven en staat tegen de feiten te hameren als een kind, dat zichzelf verwondt in een poging met de kleine vuisten door een muur heen te breken. De mensen schoppen maar al te vaak tegen de wereld, de maatschappij, waarin zij leven, of putten zich uit in een verzet tegen de sfeer, de wereld, waartoe zij op een gegeven ogenblik, ondanks alle innerlijke belevingen, toch nog bepaald zijn. Je dient te beseffen dat je niet zonder meer je wereld kunt veranderen, zoals men ook de begrenzings van de mensheid of zelfs maar het eigen Ik kan veranderen. Wel kun je leren begrijpen wat de werkelijke inhoud is van alles, wat binnen het beperkte beeld van het 'Al' dat wij onze eigen wereld noemen, naar voren komt.

Bij ons is er eens iemand geweest die sprak: Mystiek, dat is het doorbreken van de grenzen van het ego, waardoor je oplost in de kosmos. Ik vond het een mooi gezegde, maar had een bezwaar: Zo dit al waar is, duurt het beleven hiervan maar een kort moment. Het is een ervaring van een ogenblik, waarna de eigen begrenzings weer gelden; terwijl de werkelijke betekenis van de beleving nooit geheel tot die beperking kan worden overgebracht. Na de terugkeer bestaat meestal alleen maar een hunkering naar de ervaring en verder niet veel meer. Eerst wanneer je gaat begrijpen dat de ervaring de sleutel is tot de wereld waarin je leeft, wordt het wat anders.

In de oude geschiedenissen over heilige mensen, waar dan ook op de wereld, horen wij steeds weer van de een of andere kluizenaar, die, omgeven door giftige slangen, roofdieren en ook andere dieren die de eersten normalerwijze als prooi beschouwen, voor zijn grot zit. Zijn uitstraling doet voor de dieren een soort paradijselijke toestand ontstaan. Dergelijke verhalen doen mogelijk wat overdreven aan, maar het denkbeeld op zich is niet zo dwaas - waarmee ik niet doel op een soort privé dierentuin voor kluizenaars, maar over de mogelijkheid, dat een bepaalde harmonie die wordt uitgestraald, tijdelijk normale instincten kan overwinnen bij dieren die binnen het bereik daarvan komen. Wanneer ik het goddelijk moment een keer heb beleefd en dit dan terug kan vinden in mijn eigen wereld, bv. in een dier, zo zal het dier gaan reageren op het goddelijke moment en zich tegenover mij harmonisch gaan gedragen. Let wel: het blijft hetzelfde dier.

Ook de heiligste kluizenaar zal een hongerige leeuw niet voor onbeperkte tijd rustig kunnen houden. Mogelijk zal de leeuw de kluizenaar beschouwen als een van zijn eigen soort met een wat vreemd uiterlijk. Maar zodra een andere mens in de buurt komt is de kans toch groot dat de leeuw, mits hongerig genoeg, alleen nog maar denkt: Ha, daar komt een ontbijt op twee benen. Zolang er echter een situatie is waarin de natuurlijke drijfveren van de dieren niet abnormaal sterk zijn, worden zij, ook t.a.v. hun normale en erfelijke reacties, door de harmonie die een dergelijk persoon uit straalt, bepaald.

Dit is echter voor die mens alleen maar mogelijk wanneer hij in die leeuw alleen maar het archetype leeuw ziet en niet een bedreiging van zijn eigen leven. De kluizenaar zal zijn overwicht alleen bezitten wanneer hij alle dieren a.h.w. in zijn besef herleidt tot de kracht waaruit zij allen voortkomen.

Laat ons hierbij niet uit het oog verliezen dat een dergelijke harmonie alleen kan ontstaan, wanneer er sprake is van de erkenning van de ander, het andere, als ergens gelijkwaardig aan het eigen ik. De schok van de mystieke beleving geeft ons - wanneer wij t.m. niet meteen gaan proberen de geheimen van de oneindigheid voor onszelf open te leggen, maar eerder trachten de oneindigheid in het bekende terug te vinden - alle dingen als open, begrijpelijk, hanteerbaar. Hiermee krijg je toegang tot de verborgen wereld die achter de uiterlijkheden verborgen pleegt te liggen.

U zit hier bij elkaar, de een wat meer ingespannen luisterende dan de ander en vraagt u misschien wel af wat ik nu verder zal gaan vertellen, waar ik eigenlijk naar toe wil. Maar achter dit uiterlijk van u, achter die gedachten en die aandacht, liggen er andere zaken die normaal aan de oppervlakte niet kenbaar zijn. Wat voor vreemde lusten spelen een rol bij de een, wat voor angsten beheersen de ander? Wie van u voelt zich steeds maar weer door kwaadaardige mensen achtervolgd? Want deze typen zitten er hier in de zaal inderdaad tussen. Wanneer ik alleen maar de oppervlakte zie, zal ik die mensen nooit kunnen begrijpen. Maar wanneer ik zoek naar het eeuwige in de mens, zo zie ik niet alleen de kern van dit eeuwige in de mensen, maar ook de afwijking van harmonie, de afwijkingen t.a.v. het werkelijk zoals zich dit in een persoon, een wezen pleegt te uiten. Daarbij is het niet belangrijk dat ik de oorzaak van dergelijke innerlijke disharmonieën ken, zolang ik deze zelf maar erkennen kan. Daarbij is het vaak zelfs mogelijk het eeuwige beeld, de werkelijke harmonie, het ideaalbeeld te beseffen wat bij een dergelijk wezen behoort. Ik zal dan dit besef uitstralen en de ander zal in dit ideaalbeeld voor een ogenblik ook zichzelf herkennen en zeggen: zo ben ik ook.

Voor mij is het voorgaande nog de beste omschrijving die ik geven kan van de mystiek en haar betekenis in meer werkelijke zin. Het erkennen van samenhangen van de wereld, de mens, alle dingen betekent voor mij het zien van de mogelijke ideaaltoestand en de werkelijkheid naast elkaar, daarbij steeds weer beseffende: dit wijkt ergens af van het beeld dat ik mij eerst gevormd had, maar ja, zo is het ook nog eens een keer. Welke kreet overigens niets te maken heeft met een bekend tv. programma, maar een verzuchting aanduidt, die wij eigenlijk allen steeds weer zouden moeten slaken, wanneer wij staan tegenover dingen die wij niet geheel begrijpen en waarin wij juist daarom trachten door te dringen in meer kosmische zin.

Het belangrijkste voor alle bewustwording lijkt mij steeds weer een doordringen tot de kern van de dingen, zo voor onszelf steeds weer noodzaak, ontwikkeling, afwijkingen van de uiterlijke schijn voor ons open zien gaan en zo doordringen tot de harmonische werkelijkheid die achter alle uiterlijkheden en conflicten in tijd verborgen ligt. Die harmonische werkelijkheid, zoals wij dit in anderen erkennen, zullen wij, zelfs nu in de tijd, waar kunnen maken. Maar alleen de werkelijkheid van de ander. Het zal ons nooit gelukken onze eigen werkelijkheid in, en aan een ander, tot volledige waarheid te doen komen.

Ook de kosmos kunnen wij in onze wereld als geheel niet waarmaken, ook al zijn wij allen deel van diezelfde kosmos. Wij zijn steeds weer aangewezen op ons eigen denken, onze eigen mogelijkheden en ons eigen sfeertje. Wat wij wel kunnen bereiken is een steeds weer terugvinden van iets in de kosmos, in alles waarmee wij geconfronteerd worden, alsof iets van het ideaal in alles ontmoetende en waarmakende binnen de beperkingen van ons besef. Wanneer ik de zaken zo beschouw met u, komt in mij het verlangen op nog wat verder te filosoferen. Ik stel dan: wanneer ik een zo grote ervaring heb, dan is alles wat ik onderga en erken, voor mij wel waar. Maar is dit ook een objectieve waarheid? Wanneer ik God regelrecht zou ontmoeten en daarna terug zou keren in mijn eigen sfeer, zo zou ik mij toch altijd weer afvragen: Is dat nu werkelijk waar? Heb ik het wel goed begrepen? Kan dit zo zijn? Volgens mij is deze reactie die ik van mijzelf ken, ook heel natuurlijk. Want wij kunnen de wereld en al onze ervaringen nu wel aan onszelf verklaren, maar wij voelen en weten toch altijd weer innerlijk dat onze verklaringen niet volledig, niet geheel juist, in ieder geval niet voldoende en bevredigend zijn.

Ik meen dat je altijd daar zult beginnen: bij het besef dat het niet bevredigend is. O, ik begrijp heel goed dat ons zoeken naar de waarheid ook ergens het zoeken is naar de bevrediging van het weten.

Als men mij zou zeggen: God heeft zich op de wereld op deze of gene wijze geopenbaard, en wil luisteren naar wat er volgens die anderen door God gezegd is. Ik zal alles, wat ik zo hoor, naproeven op waarheden, die ik innerlijk erken, op regels wetten en lessen, die volgens mijn besef voor mijzelf gelden. Maar zelfs diep in mijzelf zal ik dan altijd het woord waarschijnlijk stellen voor de antwoorden die ik gevonden meen te hebben en er achter doen volgen: Maar is het werkelijk zo?

Als de hoogste geest, die ik ken, zich in mijn sfeer openbaart en ik voor een ogenblik in de gedachten daarvan word opgenomen, zo vraag ik mij nog steeds af: Ik ervaar dit op het ogenblik op deze wijze, maar is het wel zo? Ook dit hoort bij ware mystiek, zo vreemd het u moge schijnen. Deel van het hoogste beleven, dat voor ons mogelijk is, is ook de twijfel: de twijfel, waardoor je voortdurend weer in het andere naar waarheid blijft zoeken. Het is niet voldoende je alleen maar te onttrekken aan de onvolmaaktheid waarin je leeft, het is belangrijk om waarheid te vinden, ook daar waar je leeft. Het is natuurlijk altijd gemakkelijk en vleidend voor het ik, wanneer je jezelf uitroept tot iets wat bijzonder is. Zo stelt de mens graag dat hij de kroon van de schepping is. Ik zou menen dat men de schepping bij de aankoop van die kroon aardig opgelicht heeft. Maar ja, niet alles wat blinkt is goud en niet alles wat een leer verkondigt kent een waarheid....

Velen voelen zich getroost door de wetenschap, dat de geestelijke ontwikkeling van de mens het hoogste is in de gehele kosmos. Kijk dan eens naar de mens, naar de uitgebreidheid van het Al. Volgens mij kun je, sprekende over de geestelijke bereikingen van de mens beter opmerken: val niet over het drempeltje. Deze opmerkingen mogen u cynisch lijken, zij zijn toch werkelijk waarheid. Men zou zich los moeten maken van het egocentrisch of homocentrisch bezien van het Al om de werkelijkheid te zien. Maar in doorsnee besteden wij heel wat meer tijd en energie aan pogingen om onze eigen waarde en waardigheid te bewijzen. Juist wanneer wij onze pogingen om onszelf te verheffen bezien, is objectiviteit noodzakelijk. Wanneer in de mens de overtuiging van zijn uitzonderlijkheid leeft, zo zal hij er goed aandoen het geheel van de kosmos, zover hij dit kan overzien, eens te beschouwen en zich af te vragen of het nu wel waarschijnlijk is dat het enige en hoogste leven van de gehele schepping alleen kan bestaan op een kleine planeet bij een kleine ster tussen miljarden sterren. Misschien vindt u het teleurstellend wanneer u dan moet constateren dat alle waarschijnlijkheid tegen deze stelling pleit. Maar laat u daardoor niet beroeren. Het is niet noodzakelijke de beste of de meest uitverkorene te zijn om deel te kunnen hebben aan de kosmos en alle waarden daarin, tot de hoogsten toe.

Dat is nu juist het typische van de zaak: Mystiek en mystieke belevingen zijn geen kwestie van uitverkoren zijn. Het is een kwestie van werkelijk zoeken en eenieder kan de uiteindelijk erkenning op zijn eigen wijze vinden. Er is niemand die u kan vertellen op welke wijze u een mystieke beleving zult krijgen. Er zijn wel enkele systemen die iets produceren wat een mystieke verrukking nabijkomt en er zijn ook wel enkele middelen die een soortgelijk ervaren in jezelf mogelijk schijnen te maken. Maar - vergeef mij het beeld - men komt daarmee niet tot een werkelijk geestelijk beleven van de hoogste orde, maar alleen tot een soort emotioneel geestelijk orgasme. En hoe aangenaam een dergelijke verklaring op zich ook moge zijn, ik meen toch niet dat deze uiteindelijk nogal steriele zelfbevrediging het werkelijke doel is van hen die willen zoeken naar de geheimen van het leven en de oneindigheid.

Vaak is het, om een werkelijke ervaring te kunnen benaderen, reeds voldoende te stellen: ik moet eens even een mogelijkheid zoeken mij los te maken van de invloeden van de wereld. Dan is het mij misschien ook mogelijk los te komen van mijzelf, even te vergeten wat ik in het bijzonder denk, wat volgens mij waar dient te zijn, wat mijn kritiek is op de wereld en mijn criterium voor betekenis, zowel als mijn persoonlijke omschrijving van God en werkelijkheid. Je moet alleen maar een ogenblik de moed vinden om afstand te nemen van al deze dingen, het toneel beschouwende als een toeschouwer die zich eerder gedraagt als een criticus dan als iemand die geheel op wil gaan in het verhaal. Het is door deze distantie, genomen van al hetgeen wij normaal als vaststaand aannemen, waardoor wij de mogelijkheid krijgen de werkelijkheid te vermoeden, te leren kennen en uiteindelijk te beleven.

Wie probeert het geheel van de wereld te zien, wordt geconfronteerd met enorme tijdsduren, tijden zo lang, dat men zich deze als mens niet werkelijk voor kan stellen. Wanneer een mens een van de wordingsfasen van de wereld moet omschrijven of zelfs maar spreken over een periode die tienduizenden jaren in het verleden ligt, zo is hij misschien in staat uit vondsten het een en ander over die tijd te reconstrueren. Hij bouwt stellingen op omtrent dit verleden, maar wat het in wezen betekende voor datgene wat toen leefde, weet hij niet. Wanneer je spreekt over bv. de secundaire glaciële periode, zo kan men misschien weten tot waar het ijs is doorgedrongen. Maar de voorstellingen die men zich verder maakt, zijn aan het heden ontleend en vormen ergens alleen maar een poging het bekende te vergroten tot het onbekende. Achter alle mooie voorstellingen blijkt dan echter steeds weer iets te liggen wat men nu weet omtrent Groenland of over lawines in de Alpen. Als mens en in mindere mate ook als geest zijn wij in de tijd gefixeerd.

Soms denk ik wel eens: de tijd is de speld, waarmee de vlinder van onze ziel op het hout van de werkelijkheid wordt vastgeprikt. Wij kunnen nog wel bewegen, maar wij kunnen niet vooruit. De gehele geschiedenis van de aarde heeft ons echter steeds weer vreemde figuren doen zien, wezens, die kennelijk even los hebben kunnen komen van die speld en tegen de anderen hebben gezegd: Ondanks alles is het leven goed, mooi. Er zijn dingen die belangrijker zijn dan wat jullie zien. Er is een andere oplossing, een andere techniek, er is een andere wijze om gelukkig te zijn. Maar ja, zeg dat tegen vlinders die vastgeprikt zitten en het gevoel hebben: wanneer ik mij losruk ben ik verloren, dan sterf ik. Het is misschien zo iets als vroeger op zee. Oude kapiteins waren soms heel hard tegen hun mannen en een van de gebruiken die zij wel aanhielden was het volgende: Iemand die met een mes aan boord gevochten had, werd voor de grote mast gebracht. Men stak dan een mes door zijn handwortel in de mast en liet de messenheld dan staan. Indien hij los wilde komen, zo diende hij zichzelf los te rukken. Er waren mensen bij die dagenlang stonden tot zij werkelijk geheel uitgeput waren en bewusteloos wordende zich eigenlijk tegen wil en dank bevrijdden. Die mensen waren te bang voor de pijn.

Wij zitten vastgeprikt door geloof, ervaringen uit vroegere levens, door de maatschappij die ons tracht te bepalen en te beheersen, aan erfelijkheden en zelfs aan modebegrippen. Deze dingen zetten ons, wanneer wij op aarde leven, steeds weer vast. Wij zouden wel vrij willen zijn maar wij kunnen het eenvoudig niet waarmaken. Al onze pogingen om vrij te zijn worden belemmerd door onze angst voor de pijn van een geheel alleen staan. Het tragische hierbij is dat wij onszelf dit niet toe willen geven, zodat wij steeds weer pogingen doen om vrij te worden die uitlopen op een beetje gefladder, maar ons steeds toch op hetzelfde punt laat eindigen waar wij begonnen. Ik dacht dat het voor iemand die werkelijk de mystieke vrijheid geheel wil bereiken, zelfs het zoeken daarnaar, een pijnlijk proces moet zijn. Het is een soort sterven, het is het risico nemen over je gehele bestaan, je gehele leven, je geestelijke en lichamelijke gezondheid. Het klinkt dwaas wanneer je stelt dat een mens dergelijke risico's dient te nemen om werkelijk iets van vrijheid te vinden. Maar je moet kennelijk werkelijk alles en zonder enig voorbehoud riskeren, wanneer je ooit iets van werkelijke vrijheid wilt kennen.

Het is overigens opvallend dat de grote geesten die naar ons besef een dergelijke vrijheid hebben gewonnen, allen in levensgevaar verkeerdt hebben of ergens zijn omgekomen. Jezus is herrezen, zeker, maar hij is eerst onder grote pijnen gestorven. De ingewijde die als model stond voor Prometheus, is ook al op pijnlijke wijze gestorven. Anderen, als bv. Appolonius, werden meerdere malen voor de rechter gesleept of stonden meermalen op het punt vermoord te worden. Waar wij ook zien, alle grote geesten hebben op aarde een periode van bijna ondergang, verwerping, ontkend worden doorgemaakt. En soms zijn zij ook gestorven als slachtoffer van hun eigen wijze van leven.

Als voorbeeld daarvoor wil ik iemand noemen die door ons allen geëerd wordt. Franciscus van Assisi. Het beeld dat men in uw tijd heeft van hem is tamelijk zoetsappig: een man die als een dwaas langs de wegen dwaalde, preekte voor vogels en vissen en liedjes zong voor zuster zon. In werkelijkheid was hij hard genoeg, was hij iemand die, al wist hij nog niet precies hoe, zijn hele leven achter zich liet en zo kwam tot een wijze van leven en beleven die zelfs in alle geschriften van de orde der Franciscanen niet uitgedrukt kan worden.

Wat deze man vond was niet alleen maar de simpelheid van het leven, maar meer, veel meer. Hij vond een innerlijke achtergrond van een zo grote innerlijke complexiteit en gelijktijdig van zo grote diepgang, dat zijn eenvoud voor hem alleen maar de beste wijze was om daarmee als mens te leven. Ik meen dat eenieder die zich tot de mystiek wil wenden, zal moeten begrijpen dat het niet voldoende is over mystiek te praten. Trouwens: het spreken over mystiek wordt in vele gevallen tot een soort hoog geestelijk spelletje, een elkaar opgeven van hoog geestelijke raadsels, uitgedrukt in de vaktermen van bepaalde groepen. De werkelijke mystiek is leven. Het is het terugkeren tot een werkelijkheid in jezelf, maar dan ook een weervinden van diezelfde werkelijkheid in je wereld.

Wanneer Franciscus spreekt tegen de vogels, of een wolf heet te bekeren, hebben de redelijke mensen van deze wereld daarvoor natuurlijk allerhande goede verklaringen. Zo zou bv. de wolf in feite een roverhoofdman zijn geweest, die Lupus werd genoemd. De preek tegen de vogels zou erop neer zijn gekomen dat de man hardop in zichzelf zat te praten. Voor mij maakt echter de gehele figuur met zijn mystieke belevingen het heel aanvaardbaar dat de man werkelijk tegen de vogels zou hebben gesproken; niet omdat de vogels hem konden begrijpen, maar omdat hij wat de vogels voor hem betekenen in zijn begrip van eenheid met het Al, op deze wijze door hem het beste werd uitgedrukt en dankzij zijn uitstraling mogelijk hetgeen hij is, dus niet wat hij zegt, door de vogels begrepen werd. Een dergelijk contact kan met alles bestaan, met vogels en vissen, zo goed als met de zon en de maan.

Ik heb op dit gebied ook zelf wel enkele ervaringen gehad, al zijn het er dan niet veel en kan mij dit wel voorstellen. Een ding heb ik in ieder geval ontdekt: het is soms mogelijk om naast een wereld te staan met werelden vol van mensen en met dit geheel te spreken als met een gewoon mens, als met een soort buurman. Je begrijpt dan hoe deze ook zijn eigen zorgen en problemen kent, maar ook dat hij, zoals alles in de schepping, ook zijn goede harmonische kanten heeft. Vooral in het begin is zoiets een ontvullende ontdekking: op het ene niveau ben je kleiner dan 'n zandkorrel tegenover een berg en op het andere niveau spreek je op voet van gelijkheid met sterren die groter zijn dan de zon.

Ik kan u wel vertellen dat een dergelijke ervaring in het begin ontstellend is. Later gewen je je er enigszins aan en op de duur ga je zelfs denken: dan ben ik toch meer dan anderen. Later ontdek je: ik ben niet meer, maar ook niet minder dan al het andere. Voor mij heb ik uitgevonden dat dit spreken alleen maar een kwestie van openstaan was. Ik stond gewoon open voor het begrip van die totale planeet als een wezen met eigen leven, voor die ster als een hemellichaam, dat ook een eigen ziel en persoonlijkheid kent. Het gevolg was dat ik op die ogenblikken niet meer probeerde zaken te ontleden of in termen uit te drukken, maar alleen maar probeerde de communiceren. Deze ervaringen hebben voor mij in mijn leven veel betekend en betekenen zelfs nu nog veel voor mij. Misschien is dit mijn manier geweest om afstand te winnen van de waan, die ik omtrent mijzelf koesterde. Zeker is dat het mij tevens gedwongen heeft voortaan anders te gaan leven.

Wanneer je weet dat je leeft als een soort miniluis tussen de haren van moeder aarde - ik woonde in een bosrijke streek - dan houdt de ontdekking dat je met de aarde a.h.w. op voet van gelijkheid kunt spreken, gelijktijdig voor je in, dat je niet los kunt staan van die aarde, zoals je ook in de geest niet los kunt staan van de sfeer waartoe je behoort. Je maakt er deel van uit, maar het is ook deel van jou, het is een wederkerigheid. Daarom moet je steeds trouw zijn aan die sfeer, aan moeder aarde, omdat dit de enige wijze is om trouw te zijn aan jezelf, aan hetgeen je beseft te zijn. Waar in het bestaan een wederkerigheid van welke aard ook beseft wordt, zul je daaraan ook moeten beantwoorden, indien je je beseft omtrent jezelf waar wilt maken, hoe dan ook. Het is de noodzaak te beantwoorden aan de ontdekte banden met het andere, waardoor je er toe wordt gebracht op de innerlijke erkenningen je gehele gedrag in te stellen, om je gehele leven daarop te richten.

Nu zal niet iedereen een gelijke vorm van harmonie op aarde kunnen vinden. Zo min als er een algehele gelijkheid van bewustzijn en begrip te bereiken valt in de stof. Daar ben ik zeker van.

Maar een ding is ook zeker voor mij: dat de mystieke ervaring niet slechts een innerlijk proces is, maar iets wat alles van je wezen en leven, tot je gebaren toe, gaat beïnvloeden. Je wijze van optreden, je wijze van denken, de wijze waarop je kijkt, de wijze waarop je de omgeving in je opneemt, je uitdrukking, dit alles ligt opgesloten in de mystieke ervaring. Je gehele wezen verandert, wordt a.h.w. gereorganiseerd, omdat dit de enig aanvaardbare uitdrukking is van een erkende en daarmee voor het Ik ook noodzakelijk te beleven wederkerigheid.

Ik bemerk dat het moeilijker is dan ik dacht al deze dingen begrijpelijk onder woorden te brengen en zeker ook vooral moeilijk om eenvoudig te blijven daarbij. Daar ik echter een onderwerp moest kiezen van meer geestelijke aard en de mystiek mij om verschillende redenen op het ogenblik sterk boeit, wilde ik trachten een inzicht te geven in mijn visie daarop. Ik heb, vooral, na mijn dood, mensen zo vaak de fout zien maken, mystiek te zoeken in een boekje. Ik ben wel tot de conclusie gekomen dat degenen die menen daarmee verder te komen, veelal dwazen zijn die slechts zichzelf bedriegen. Hoe kun je met woorden iets anders doen dan ten hoogste een beleving omschrijven? Indien u mijn niet gelooft, wacht dan eens tot u kiespijn hebt en tracht een ander precies te vertellen wat u voelt. Kijk dan maar eens of hij u geheel begrijpt. Als hij het ook gehad heeft, zal hij misschien enig begrip voor u opbrengen, maar zelfs dan weet hij niet precies wat uw pijnen en gevoelens op het ogenblik zijn. In de meeste gevallen zal hij zijn begrip trachten duidelijk te maken door u te wijzen op zijn eigen pijnen van eens. Maar juist dan ontdek je dat dit toch niet overeen schijnt te komen met je eigen ellende. Indien hier de verschillen al zo groot kunnen zijn en een begrip alleen aan de hand van de eigen ervaringen nog mogelijk zijn, zo kunt u wel nagaan wat de verschillen tussen wat in de wereld wordt medegedeeld en wat werkelijk wordt beleefd zullen zijn.

Mededelingen en feiten blijken vaak op een vreemde wijze met elkaar in conflict te zijn. Vele mensen hebben werkelijk medelijden met bv. de arme mensen in Vietnam. Terecht overigens. Maar hoeveel mensen kunnen iets begrijpen van wat die mensen ondergaan, wanneer zij elke keer weer van huis en haard worden verdreven, elke keer weer dienen te vluchten en elke keer opnieuw met het brute geweld worden geconfronteerd, nu door de ene partij, dan weer door de andere? Wie kan zich indenken of juist beschrijven hoe mat je daardoor op de duur wordt, hoe moedeloos en vol van haat tegelijk, tot je op de duur haast automatisch verdergaat en alleen nog maar probeert in leven te blijven, al weet je zelf eigenlijk niet meer waarom.

Ik kan u dit met enkele woorden misschien wel schetsen, maar kunt u het werkelijk aanvoelen? Neen, werkelijk begrijpen kunt u niet, zo min als u misschien zult kunnen begrijpen wat iemand er toe brengt bv. een vliegtuig te kapen, of wat een guerrillero voelt die sterft voor een zaak die in uw ogen misschien onbelangrijk is en u zich de extase van het sterven voor dit doel niet kunt indenken. U begrijpt het niet eens, niemand kan het u vertellen, omdat je het zelf doorgemaakt moet hebben om het te begrijpen. Je moet dergelijke dingen zelf doormaken. Anders is het niet echt. Zo is het met mystiek ook. Al de boeken waaruit men er over leest, zijn misschien zeer wijs en erg mooi. Is er sprake van een persoonlijke training, dan zal de kans op begrip iets hoger liggen, omdat er dan t.m. nog een uitstraling, een emanatie van de goeroe wordt overgedragen. Maar eerst wanneer je het zelf geheel beleeft en doormaakt, durf ik aannemen dat je er iets van begrijpt in meer werkelijke zin.

Dit brengt mij ertoe aan dit betoog nog toe te voegen: Mensen, wanneer je een systeem volgt dat resultaten geeft, gebruik het rustig verder, maar denk vooral niet dat het alleenzigmakend is. Ken je in jezelf een geluk dat voor jou de verrukking, het ervaren van eenheid tot stand brengt, denk dan niet dat dit een toverformule is, waardoor hetzelfde voor eenieder mogelijk zal worden. Zoek het eenvoudig in en voor jezelf. Dan kun je misschien uiteindelijk leren vanuit jezelf voor anderen te zijn, wat die anderen nodig hebben, in plaats van hen op te willen leggen wat volgens jou goed voor hen is.

Misschien vindt u dit weer te cynisch. Maar hoe vaak zie ik niet dat mensen die een bijzondere innerlijke beleving hebben gehad, naar anderen toe lopen en beweren: mensen nu zal ik jullie eens gaan vertellen hoe je het voortaan moet doen, want dit is de enige manier.

Om een ridicuul voorbeeld te gebruiken dat toch de waarheid vaak benadert: stel dat zo iemand een innerlijke ervaring van eenheid heeft gehad, toen een ander hem juist op zijn eksterioog trapte. De kans is groot dat hij alle anderen de raad gaat geven: loop tot je eksterogen hebt en laat dan een ander daarop trappen, want dit is de enige juiste wijze om door te dringen tot begrip van de eeuwigheid. Ik stel dit zo, opdat u zelf onmiddellijk kunt zien wat een kolder dergelijke raadgevingen, lessen en wetten vaak kunnen omvatten.

Elke mens vindt zijn eigen wegen. Maar daarvoor - en dit belangrijke punt wil ik aan het einde van mijn betoog nogmaals herhalen - moet je dan de gehele wereld en jezelf leren bezien op een afstand. Afstand nemen. Niet meer je verontschuldigen voor je gedragingen ook tegenover jezelf nogmaals herhalen, maar eenvoudig de zaak zien zoals zij werkelijk is. Probeer de mensen te zien voor wat zij werkelijk zijn en niet slechts zoals je ze wenst te zien; de dingen zien zoals zij werkelijk zijn zonder daaraan menselijke of andere eigenschappen toe te kennen, die hoogstens door vergezochte vergelijkingen aannemelijk te maken zouden zijn.

Dit is mijn onderwerp. Indien u daarop nog iets te zeggen hebt, zal ik daarop nog kort ingaan.

Vraag: In uw betoog spreekt u eerst over los-zijn van jezelf, daarna echter weer over trouw-zijn aan jezelf. Hoe rijmt u dit?

Antwoord: De term los-zijn van jezelf gebruikte ik in verband met de mystieke beleving zelf. Wij kunnen eerst het geheel werkelijk aanvaarden en beleven, wanneer wij even afstand weten te doen van onze opinie omtrent onze eigen persoonlijkheid. Maar daarmee veranderen wij onszelf niet. In het beste geval zal de innerlijke ervaring voeren tot een algehele hergroepering van de erkenningen en associatiemogelijkheden die reeds in ons berusten. Het gevolg zal in dat geval zijn, dat wijzelf in wezen niets veranderen, maar dat wel onze relatie met de wereld rond ons verandert. Daarom is het even belangrijk dat wij trouw zijn aan onszelf, levende wat wij zijn en niet bepaalde ideaalbeelden opleggende aan onszelf die wij niet waar kunnen maken, en die juist daardoor onze relatie met de wereld, zowel als ons beleven van hogere werkelijkheden, voor ons zouden vervalsen.

Is dit een voldoende antwoord? Ik hoop maar van wel, want ik doe eerlijk mijn best. Wanneer ik zo dadelijk weg ben, mag u voor mij rustig zeggen: ik heb het niet begrepen, of: die vent was maar een oude zeur. Tenminste, zolang u daaraan toevoegt: maar hij heeft in ieder geval zijn best gedaan.

Vraag: Kunt u nog regels, stellingen geven, die moeten worden aangehouden, of moeten wij maar gewoon de straat blijven vegen?

Antwoord: Ik wist niet dat het tegenwoordig straatvegen heette. Maar onthoudt u wel dit: iemand, die kosmisch bewust is, heeft geen behoefte meer om anders, om apart te zijn. Hij weet dat hij juist door gewoon zichzelf te zijn, hij een werkelijk deel is van de kosmos, terwijl alle pogingen om bijzonder te zijn, hem alleen maar losmaken van de werkelijkheid van die kosmos.

Om een bekend verhaal te citeren: Er was een zeer heilige man die steeds 3 jaren achtereen in een berggrot zat te mediteren en wonderen deed. De man sliep alleen maar zittende in een kist, opdat hij altijd de juiste houding voor perfecte meditatie in zou nemen - rechte ruggengraat enz. Iedereen zag in hem dan ook een ware heilige. Maar telkens wanneer er 3 jaren voorbij waren, ging hij zijn berg af en zette een deel van de door hem ontvangen offers in de gangbare valuta. Daarmee hing hij dan rond 6 maanden lang de beest uit. De mensen vonden dit gewoon. Maar een christen die dit had opgemerkt, ging naar hem toe en sprak: Als u nu werkelijk een heilig man bent, hoe kunt u dan zo doen? De wijze gaf ten antwoord: Hoe kan ik de mensen die tot mij komen om leiding en raad begripen en helpen, wanneer ik niet ook kan zijn als zij?

Ik meen dat degenen die voor alles aparte regels willen hebben, zouden wel eens tot de ervaring kunnen komen dat een teveel aan aparte regels en gedragingen ook een verwijdering betekent van de werkelijkheid en daarmee van de mogelijkheid een werkelijke kosmische harmonie te ervaren.

En daar een goed verstaander aan een half woord vaak genoeg heeft, wil ik nog opmerken dat de heilige van alle mogelijkheden van het menselijk leven wel gebruik maakte, maar nooit misbruik maakte van zijn medemensen of de omstandigheden.

U stelt geen verdere vragen en maakt het uzelf daarmee gemakkelijk. Want dit betekent dat u nu thee kunt gaan drinken en u af kunt gaan vragen of al wat ik gezegd heb nu werkelijk verband houdt met mystiek of niet. Want zolang je het niet zelf ervaart, weet je nooit zeker of een ander nu gekletst heeft of de gehele waarheid heeft gesproken. Indien u echter zelf behoefte hebt aan een nieuwe innerlijke beleving, zou u zich misschien toch eens voorzichtig af kunnen vragen of ik mogelijk gelijk heb gehad en daarom ook eens proberen u zelf en de wereld eens wat anders en wat objectiever te zien, dan u normalerwijze pleegt te doen. Want indien u daarmee begint, zult u vanzelf er achter komen of ik nu maar wat gekletst heb of niet.

Goedenavond.

Goedenavond, vrienden.

Naar mijn gevoel is het eerste deel zijg genoeg geweest. U mag het natuurlijk wel anders zien, maar ik denk daarover nu eenmaal op mijn manier. Daarom vraag ik, of u misschien een bepaald punt hebt waarover u van mij iets zou willen horen.

VOL-LEDIG

Reactie: In onze taal is er een woord dat ik bespottelijk vind: vol-ledig.

Antwoord: Er zijn heel wat uitdrukkingen in de wereld die in zich een soort tegenstelling bevatten. De zaak op uw wijze letterlijk nemende, zou ik bv. kunnen menen dat iemand die volledig nadenkt, dit doet met een hoofd vol haar, dat de ruimte omvat. Maar het spraakgebruik interpreteert het woord anders dan de letterlijke inhoud daarvan zou doen vermoeden. Ga maar eens naar de kapper en vraag om een volledige behandeling. Hij zal u dan van alles aandoen, inclusief een zeer volledige rekening. Zodra een woord in het algemeen taalgebruik een bepaalde en vaste betekenis heeft, lijkt het mij logisch het alleen in die zin te gebruiken. Er zijn uiteindelijk zoveel woorden die iets anders betekenen, dan je uit de woordvorm zelf zou opmaken.

Neem nu eens 'wettelijk recht'. Want hetgeen men in juridische zin recht noemt op aarde, is volgens mij tamelijk krom. Er wordt wel, dat geef ik toe, voortdurend aan getimmerd. Dat wordt veroorzaakt door het feit dat eenieder die zich door het krom zijn van het recht benadeeld acht, tracht het naar de andere kant krom te krijgen. Daardoor is het recht op sommige ogenblikken zelfs even werkelijk recht, tot er weer voldoende jurisprudentie bestaat. Waaruit moge blijken dat het woord 'recht' nog niet betekent, dat er werkelijk recht gesproken wordt, of dat er iemand is die werkelijk zijn rechten geheel krijgt.

Mijn ervaringen in de wereld doen mij overigens stellen dat een mens zijn recht zo zelden zal krijgen, dat hij er in de meeste gevallen toe gedwongen wordt zijn rechten maar te nemen of onterecht voort te leven. Want u moet wel begrijpen, dat zo u zich uw recht neemt, de kans zeer groot is dat een ander zich door u genomen voelt. En zo komt het onrecht dan in de wereld.

En om nog even op uw 'volledig' terug te komen. U kunt natuurlijk menen dat ik volledig terecht heb gezegd, wat ik gezegd hebt, terwijl u aan de andere kant kunt beweren dat het volledig nonsens was. In beide gevallen zou u zelfs enigszins gelijk hebben. Want enerzijds was mijn betoog vol woordspelingen, die u nonsens mag noemen, maar aan de andere kant was mijn betoog toch ledig t.a.v. de vele misvattingen die u in uw wereld koestert t.a.v. recht. Meer weet ik hierop werkelijk niet te zeggen. Ik hoop nu alleen maar, dat ik u volledig tevreden heb gesteld.

Reactie: Het gaat hier om de tegenstelling tussen vol en ledig. Om de tegenstrijdigheid dus.

Antwoord: Terwijl het woord toch altijd als een geheel wordt gebruikt. Dat is juist het mooie. Daardoor past het zo echt bij de mens... Want het lijkt mij, dat een mens die bv. vol van verwaandheid is, gelijktijdig ledig is van alle wijsheid - en omgekeerd. Zoals menigeen zo vol is van zijn gevoelens van belangrijkheid, dat hij in het gehele leven ledig blijft t.a.v. werkelijke betekenissen. Ik meen echter dat het weinig zin heeft te zien naar de letterlijke betekenis in sommige woorden, maar zich dient te beperken tot het begrip, dat voor allen gangbaar daardoor wordt uitgedrukt. Laat ons een ander punt aansnijden.

Vraag: Men heeft het wel over vreeslijk blij zijn. Ik vind dit vreeslijk zo vreemd.

Antwoord: Vreeslijk betekent om bang voor te zijn, bv. dat het niet lang zal duren. In vele gevallen zegt men ook verschrikkelijk. Nu lijkt mij een verschrikking en blij zijn tegenstrijdig en dus onnatuurlijk. Iemand die verschrikkelijk blij is, is dus volgens mij zo blij, dat het niet meer natuurlijk is. Het feit dat men, zelfs maar in het taalgebruik, bepaalde intensiteiten van blijheid onnatuurlijk schijnt te vinden, lijkt mij tegennatuurlijk. Want ik ben van mening dat een ware mens in een wereld vol werkelijke mensen, blijheid als iets natuurlijks zou moeten beschouwen.

Reactie: Vreeslijk blij en verschrikkelijk blij vind ik niet mooi.

Antwoord: Je zult het er toch mee moeten doen. Ik was vroeger ook niet bepaald mooi en ik moest het er ook mee doen. Maar al dat gescharrel met de taai vind ik eigenlijk maar niets. Ik zal proberen enkele wijsheden van mijzelf te berde te brengen.

Een mens die leert te geven zonder daarvoor iets terug te vragen, is iemand die geleerd heeft zijn vreugden met de wereld te delen. Iemand die echter zijn vreugden wel met de wereld deelt, maar voor wat hij geeft ook iets terugverwacht, is iemand als een dwaas die ten onrechte hoopt, dat de wereld hem ruimschoots zal betalen voor elke kleine goedheid, die hij bezit.

Er zijn meer van die dingen. Zo zegt men dat een mens vooral eerlijk moet zijn. Maar ofschoon ik het daarmee wel eens ben, meen ik toch dat de enige wijze waarop een mens werkelijk geheel eerlijk kan zijn, zal bestaan uit eerlijk zijn tegenover jezelf. Want als je eerlijk bent tegenover anderen, heb je je gehele leven slaande ruzie. Wel is het mogelijk gedeeltelijk eerlijk te zijn. Daarom zou ik zo dadelijk eens enkele begrippen willen bezien en eens na willen gaan, wat je daarover op een nog net voor de meesten aanvaardbare wijze kunt zeggen.

Gods wil: Over het algemeen een menselijke interpretatie, waarbij men aanneemt dat God bepaalde dingen wel zou willen, omdat men zelf zo graag wil, dat God dit wil, zodat men het niet zelf hoeft te willen en het toch zal geschieden.

Eeuwige waarheid: Over het algemeen een onbewijsbaarheid die wij als waarheid stellen, omdat wij daardoor voor onszelf het gevoel hebben meer te zijn of beter te kunnen leven, waarbij wij de bepaling 'eeuwig', die wij eraan toekenden, aan anderen voorleggen als onomstotelijk bewijs voor de juistheid van de door ons gestelde waarheid en haar door ons geïnterpreteerde inhoud.

Innerlijke bewustwording: Betekent precies wat het woord zegt. De meeste mensen zijn echter innerlijk tamelijk bewusteloos, omdat zij zich steeds weer blind staren op uiterlijkheden. Op het ogenblik echter dat je je innerlijk bewust wordt van wat je bent en mogelijk van wat je zou kunnen zijn, kom je er eindelijk toe je niet meer te storen aan de maatstaven die buiten je schijnen te bestaan en ga je ertoe over, waar te maken wat je als juist in jezelf erkent.

Maar ik zit nu zelf maar allerhande woorden op te sommen. Geven jullie er maar eens een paar...

Akzo: Zozo, alles kunst, zelfs de noodzaak tot ontslagen. Veel kun je daarover niet zeggen in korte termen. Want wie iets wil zeggen over Akzo in het algemeen, moet iets gaan zeggen over het probleem van de werkeloosheid. Maar wie spreekt over het probleem van de werkeloosheid, moet het weer hebben over het probleem van stijgende prijzen en kosten.

En zo kom je als vanzelf terecht bij de steeds stijgende lonen die de ondernemers niet meer kunnen betalen, omdat ook hun andere lasten voortdurend stijgen, en zij daaraan dan wel ten gronde gaan, ofwel niet bereid zijn die zelf te betalen, daar zij t.m. een in koopkracht gelijkblijvende winst wensen te maken. Daardoor wordt het erg lastig de arbeider werkelijk te geven wat hij meent nodig te hebben om iets beter te kunnen leven, dus probeer je met zo weinig mogelijk arbeiders een zo groot mogelijke winst te maken, omdat je als ondernemer anders het gevoel zou hebben niet meer rendabel - voor jou - te kunnen werken.

Om het nog eens heel duidelijk te zeggen, niet over de Akzo, maar over de gehele wereld: Ook in een socialistisch democratische maatschappij bestaat de arbeider er voor het bedrijf en niet het bedrijf voor de arbeider. Waaraan ik dan nog toe kan voegen dat het ware socialisme berust op de illusie dat alles van iedereen is, op voorwaarde dat iedereen van alles afblijft. Maar dat maakt niets uit, want de mens wil nu eenmaal graag bedrogen worden.

Ik heb ik mijn tijd, zoals de meesten van u wel zullen weten, in de handel gezeten. Onder mijn meest gewaardeerde cliënten telde ik vele huishoudsters van dominees en pastoors. Wat erop neer kwam dat ik altijd zeer vroom was op ogenblikken dat de handel dit vereiste. Ik heb op die manier heel wat geestelijke heren ontmoet, die soms zelfs een sigaartje konden missen en altijd mij toeriepen: Goed zo, kerel. Vertrouw er maar op, God zal alles wel voor je in orde maken. Toch heeft God, zelfs wanneer ik in grote moeilijkheden verkeerde, nog nooit mijn rekeningen voor mij betaald. Daarom dacht ik bij mijzelf: "klets maar raak". Tot ik moest concluderen dat deze deskundigen het op een te simpele wijze plachten te stellen. God gaf mij de kans, met al mijn fouten, toch nog terecht te komen in het oord waar ik gemeenlijk verkeer, wanneer ik er tenminste niet even uitwip om tegen jullie een beetje gallig te doen.

Ik heb in mijn leven heel wat pastoors leren kennen: de goeden onder hen leken mij herders die zelf ook verdwaald waren, terwijl de slechten weinig gaven en veel eisten, daar zij uiteindelijk een bespreekbureau voor de hemel exploiteerden. Dan waren er nog formalisten die meenden dat alles met een kwast met wijwater opgelost kan worden, en heiligendienaren die vele beelden van heiligen plachten neer te zetten, omdat voor hun gevoel God toch wel heel erg ver weg was. Zij compenseerden dit, door elke dag zelf de heiligen af te stoffen en er een bloemetje voor neer te zetten.

Maar achter al deze eigenaardigheden heb ik steeds weer gewone mensen aangetroffen, niet altijd aangename mensen, dat geef ik toe, maar toch mensen. En bij de dominees was het ook zo. Ik heb dominees gekend die zo nederig waren dat zij steeds weer gewoon probeerden te doen tegen je op een wijze manier, waar zelfs een kat misselijk van zou worden, zonder dat je er iets van kon zeggen. Ik ben geconfronteerd met dominees die zo overtuigd Gods woord spraken, dat zij elk woord naar buiten brachten als een evangelium, zodat hun "het is maar slecht weer vandaag", klonk als een preek over de verdoemenis. Waarbij ik nog op wil merken, dat velen van hen volgens mijn gevoelens het evangelie op een zeer zonderlinge wijze herschreven schenen te hebben. Ik heb zelfs dominees gekend die kennelijk zelf niet geheel geloofden in dat wat zij anderen predikten. En wanneer ik dan eens heel voorzichtig informeerde waarom zij dit deden, kreeg je een antwoord, dat betekende: ik geloof het natuurlijk wel, maar ik ben er niet geheel zeker van. Vaak hadden zij iets van een minister die een interpellatie ondergaat in de kamer: die is er ook zelden geheel zeker van, maar hij meent dat zijn inzichten juist zijn en zal de zaak nader onderzoeken. Ik heb zelfs wetenschapsmensen ontmoet in mijn handelscarrière, want dergelijke mensen had je in mijn tijd ook al. Het is mij opgevallen dat deze heren vaak zeer veel wisten, maar niet over mensen, zodat zij in feite vaak onmenselijk werden door hun weten, dat zij als alleen belangrijk vereerden. Maar dat gold niet voor allen hoor. Ik heb er een gekend, waarvan ik het nog steeds betreurt dat hij alleen wetenschappelijke artikelen en nooit zijn memoires heeft geschreven.

Wanneer je al die soorten mensen beziet, zie je steeds weer andere gedragswijzen, andere uiterlijkheden. Maar kijk je erachter, dan ontdek je dat zij allen wel op de een of andere wijze 'plat' te maken zijn.

Voor mij betekende dit bv. dat er pastoors zijn die zich laten lijmen wanneer je vraagt of zij even een rozenkrans voor je willen wijden - wat in mijn tijd een belegging tussen de 20 en 30 cent betekende, maar vaak een gulden fooi opleverde, terwijl aan het artikel de wijding niet te zien was, zodat het elders weer normaal verkocht kon worden. Dominees worden vaak opeens wat royaler als je hen vraagt even met je te bidden, terwijl vele wetenschapsmensen vooral gevlend blijken te zijn wanneer je naar hen luistert. Zij zijn van je intellect overtuigd, zolang je maar geen woord zegt tijdens hun monologen. Wat de dominees betreft: zij gaven vaak eerder en vrijer, wanneer je een beroep op hen deed in Jezus' naam - tenminste, wanneer een van hun gemeenteleden binnen gehoorsafstand was. Waaruit u wel kunt afleiden dat ik vaak nut heb getrokken uit vele vreemde situaties.

Toch moet u niet denken dat ik iets tegen deze geestelijke en andere heren heb. Want al spreken deze voorbeelden beter tot u: wanneer het er op aankwam waren zij precies zoals iedereen. Het enige verschil was dat de gewone mensen eerder rechtuit zeiden wat zij bedoelden, terwijl de in 'uitzonderingspositiegeplaatsen' je meer naar hun werkelijke bedoelingen lieten raden. Kwam je bij een gewoon mens en drong je wat aan, dan zeiden zij meestal zo iets als: mens, flikker op. Waarop ik dan zei dat ik een volgende keer nog eens aan zou komen, wat dan gemeenlijk goed was. Bij de elite ging het eerder zo: "Vooruit dan maar. Laat maar eens kijken wat je in je kast hebt. Neen, daar zit niets bij, wat ik kan gebruiken. Maar als je een volgende keer dit of dat hebt - vreemde dingen als bv. een Chinees porseleinen hondje of zo iets - moet je nog eens langskomen". Zij vroegen meest om dingen die ik kennelijk niet verhandelde. Dat kostte je soms een uur en vaak ving je helemaal niets, zelfs geen kop thee. Volgens mij weerspiegelen deze dingen niet alleen de menselijke gemeenschap, maar ook de geestelijke toestand van de meeste mensen: eenieder houdt rekening met het beeld dat hij aan anderen wil tonen, maar niet met de anderen zelf.

Trouwens, na mijn dood heb ik ook nog geleerd dat de meeste mensen wel veel doen om hun geestelijke inhoud te verbeteren, maar dat zij er steeds weer voor terugschrikken hetgeen zij innerlijk als juist hebben erkend, ook in de praktijk waar te maken. Wanneer u gelooft dat men door God mensen kan genezen, dan moet je het daar niet bij laten, maar trachten met Gods hulp die genezende krachten ook op anderen over te dragen. Lukt het niet, dan moet je overwegen of je het misschien verkeerd hebt aangepakt. Is dat niet het geval, dan moet je ook erkennen dat je voorstelling kennelijk verkeerd is.

U hebt als mens vele mogelijkheden en vele krachten die u zelden gebruikt. Want een mens is gemeenlijk iemand die zichzelf ijverig noemt, terwijl hij voortdurend volstaat met het minimum aan inspanningen, waarbij hij zichzelf nog gelukkig kan voelen en door anderen aanvaard kan worden. Dit is geestelijk zowel als stoffelijk waar. Let maar eens op: de mensen zitten altijd te wachten tot een ander hetgeen doet dat zij noodzakelijk achten. Soms heb ik zelfs het gevoel dat de mensen die veel over de genade Gods spreken, deze als een soort onverdiende service van de allerhoogste beschouwen, waardoor voor hen vele dingen gedaan worden die zij in feite ook best zelf op hadden kunnen knappen.

Al deze uitingen zullen in veler oren godslasterlijkheden lijken. Daarom wil ik met nadruk opmerken dat ik vooral in mijn geestelijk bestaan vele waarheden heb leren kennen en die waarheden aan u op mijn wijze tracht weer te geven, omdat ik nu eenmaal ben die ik ben. Het laatste betekent niet dat ik iets bijzonders ben of dat ik belangrijk of groot zou zijn. Maar ik ben mijzelf. En wanneer ik op de meer gebruikelijke wijze zou trachten voor u te preken, terwijl ik aan preken altijd de p. heb gehad, zou het hoogstens een pestpreek worden. U zou naar ik meen er goed aan doen deze regel ook op uzelf toe te passen: Wanneer je iets niet kunt doen met een zeker plezier, met de zekerheid dat je geheel achter alles wat je doet kunt staan, zou je het volgens mij beter kunnen laten. Moet je het toch om de een of andere reden doen, doe het dan maar zo beperkt mogelijk en zoveel mogelijk in overeenstemming met je werkelijke persoonlijkheid. Je moet vaak wel. En weglopen voor het leven heeft nog nooit iemand geholpen. Ik zou daarover heel wat verhalen kunnen vertellen. Maar eerlijk is eerlijk: ik moet u nog de kans geven enkele andere woorden op te geven die ik op mijn wijze voor u zal proberen te omschrijven.

Onthoud alleen maar dat je, wanneer je de dingen maar neemt zoals zij zijn, je ze ook kunt verdragen en vaak zelfs overwinnen.

Deurknop: een ding dat gemeenlijk juist dan niet wil draaien, wanneer je de handen vol hebt.

Verdraagzaamheid: de leuze die het meest gebruikt wordt door degenen die door anderen verdragen willen worden, zonder tegenover die anderen enige verdraagzaamheid te tonen.

Paling: Het goddelijk symbool van iemand die onsterfelijk was en toch gestorven is. Bent u ook in Lou?

Een wassen neus: een apparaat dat gemeenlijk wordt gebruikt om, wanneer een aangezicht te kennelijk geschonden is, anderen ermee in het riet te sturen, zonder dat zij het merken.

Axioma: Een stelling waarvan wij aannemen dat zij door de feiten bewezen wordt, zonder te weten in hoeverre zij bewezen is en daarom als een volledige waarheid aanvaarden die wij niet nader durven onderzoeken, omdat het nu eenmaal een axioma is.

Ajax-Feijenoord: Voor vrouwen en feijenoorders is dit Nederlands ellende uitgedrukt in voetbal.

Lente: Het jaargetijde dat bij vele mensen kriebelige gevoelens schijnt te veroorzaken. Maar je zou ook kunnen zeggen: het jaargetijde waarin bloesems overal uitbarsten en zelfs de mensen, maar dan uit de zomerkleren van het vorige jaar. Misschien wordt het dan wel erg mooi, maar u moet maar denken, naarmate de waan van vrijheid bij de vrouw groter wordt, stijgt haar rok. Ofschoon zij, wanneer zij zich de gelijke van de man wil gevoelen, vaak ook de broek aan trekt. Zij denkt dat dit iets nieuws is, maar dat is niet waar. Er is een tijd geweest dat dames geen pantalons droegen en toch de broek aanhadden.

Baas in eigen buik: Een leuze die ik wel kan appreciëren, voornamelijk aangeheven door vrouwen die baas in eigen buik willen zijn, ofschoon zij een ander er iets in laten stoppen. Applaus.. Ja, ik vond deze zelf ook goed. Maar voor elke artist is applaus een bewijs van de waardering die hij vond bij zijn publiek, ofschoon het bij het publiek vaak eerder een betoon van dankbaarheid is voor het feit dat de voorstelling is afgelopen.

Ester Filinger: de schrijfster van 'de gedresseerde man'.

Ik ken haar niet. Maar is dat boek soms een vervolg op The naked Ape?

Ik stop. Wij hebben een leuk spel gespeeld.

Maar was het nu belangrijk wat ik gezegd heb? Neen. Ik heb een sfeer opgebouwd. Wat ik gezegd heb was niet zo belangrijk, maar de wijze waarop ik dit deed, wel. Wanneer ik een plechtige lezing houd, is de kans groot dat het gehoor slaperig en pas ontwaakt huiswaarts keert. Indien ik minder belangrijke dingen zeg en een goede sfeer opbouw, heb ik de kans dat de mensen met wat meer veerkracht naar huis gaan, wat meer ontspannen, en zo over energie beschikken om problemen op te lossen die ik toch niet werkelijk voor hen op had kunnen lossen met allerhande betogen. In het dagelijkse zowel als in het geestelijke leven zou u met deze mogelijkheid rekening moeten houden. Het is vaak niet zo belangrijk, wat je doet, maar wel hoé je het doet. Want wij zoeken in het leven geluk, maar kunnen nooit geheel alleen gelukkig zijn. Schep dus een sfeer, waarin anderen zich prettig gevoelen.

Goedenavond.

(verkort)

d.d. 14 april 1972